

EDWARD HALLETT CARR
Romantik Sürgünler

The Romantic Exiles

© 1933, 1998 Estate of E.H. Carr

© 2007 Serif

Bu kitabın yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
The Estate of E.H. Carr c/o Curtis Brown Group Limited'dan alınmıştır.

İletişim Yayınları 1728 • Tarih Dizisi 73

ISBN-13: 978-975-05-1021-2

© 2012 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2012, İstanbul

EDITÖR Kerem Ünüvar

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Nikolay Ogaryov ve Aleksandr Herzen, 1861

UYGULAMA Nurgül Şimşek

DÜZELTİ Ekrem Buğra Büte

BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Çağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

EDWARD HALLETT CARR

Romantik Sürgünler

The Romantic Exiles

ÇEVİREN *Selda Somuncuoğlu*

EDWARD HALLETT CARR 28 Haziran 1892'de Londra'da doğdu. 3 Kasım 1982'de Cambridge'de öldü. 1916'da Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başladı. 1919'da İngiliz delegasyonu ile Versailles Konferansı'na katıldı. İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nda kurulan Sovyetler Birliği Dairesi'nde çalışmalarını sürdürdü. 1936'da bakanlıktan ayrılarak, çeşitli üniversitelerde öğretim üyeliği yaptı. 1941-46 yılları arasında *The Times*'de yayın yönetmen yardımcısı olarak çalıştı. Carr'a göre tarihçi, olguların ya da kişisel yorumunu öne çıkarmamalı, tarihçi ile olgular arasındaki karşılıklı ve kesintisiz etkileşim sürecinde, bugün ile geçmiş arasındaki diyalogu sürekli kılmalıdır. Bu nedenle tarihçi, sunduğu olguların doğruluğunu kanıtlamanın ötesinde, araştırdığı konuyla ilgili bilinen ya da bilinebilecek tüm verileri ele almak zorundadır. Başlıca Eserleri: *Dostoyevsky*, 1931 [Dostoyevski, çev. Ayhan Gerçekler, İletişim Yay., 2000]; *The Romantic Exiles*, 1933 [Romantik Sürgünler, çev. Selda Somuncuoğlu, İletişim Yay. 2012]; *Karl Marx*, 1934 [Karl Marx, çev. Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yay., 2010]; *International Relations Since the Peace Treaties*, 1937 ("Barış Anlaşmalarından Sonra Uluslararası İlişkiler"); *Michael Bakunin*, 1927 [Michael Bakunin, çev. Pelin Sıral, İletişim Yay., 2008]; *The Twenty Years' Crises, 1919-1939*, 1939 [Yirmi Yıl Krizi 1919-1939, çev. Can Cemgil, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., 2010]; *Britain: A Study of Foreign Policy from Versailles to the Outbreak of War*, 1939 ("İngiltere'nin Versailles Anlaşmasından Savaşın Başlamasına Dek İzlediği Dış Politika Üzerine Bir Çalışma"); *Conditions of Peace*, 1942 ("Barış Koşulları"); *Nationalism and After*, 1945 [Milliyetçilik ve Sonrası, çev. Osman Akınhay, İletişim Yay., 1999]; *The Soviet Impact on the Western World*, 1946 ("Sovyetler'in Batı Dünyası Üzerine Etkisi"); *Studies in Revolution*, 1950 ("Devrim Üzerine Çalışmalar"); *The Bolshevik Revolution, 1917-1923*, 3 cilt, 1950-1953 [Bolşevik Devrimi, 3 cilt, çev. Orhan Suda (I-II), çev. Tuncay Birkan (III), Metis Yay., 1989-2004]; *The New Society*, 1951 ("Yeni Toplum"); *German-Soviet Relations Between the Two World Wars*, 1951 ("İki Dünya Savaşı Arasında Sovyet-Alman İlişkileri"); *The Interregnum 1923-1924*, 1954 ("İktidar Boşluğu Dönemi 1923-1924"); *Socialism in One Country 1924-1926*, 3 cilt, 1958-1964 ("Tek Ülkede Sosyalizm 1924-1926"); *What is History?*, 1961 [Tarih Nedir?, çev. Misket Gizem Gürtürk, İletişim Yay., 2004]; 1917: *Before and After*, 1969 (1917: Öncesi ve Sonrası, çev. Begüm Adalet, Birikim Yay., 2007); *Foundations of a Planned Economy* (1. cilt R.W. Davies ile), 3 cilt, 1969-1978 ("Planlı Ekonominin Temelleri"); *The Russian Revolution from Lenin to Stalin*, 1979 [Lenin'den Stalin'e Rus Devrimi 1917-1929, çev. Levent Cinemre, Mer Yay., 1992]; *From Napoléon to Stalin*, 1980 ("Napoléon'dan Stalin'e"); *The Twilight of the Comintern*, 1982 [Komintern'in Alacakaranlığı 1930-1935, çev. Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yay., 2010]; *The Comintern and Spanish Civil War*, 1984 [Komintern ve İspanya İç Savaşı, çev. Ali Selman, İletişim Yay., 2010].

İÇİNDEKİLER

1933 Tarihli İlk Baskı İçin Önsöz	7
BİRİNCİ BÖLÜM	
Ayrılış	11
İKİNCİ BÖLÜM	
Vaat Edilmiş ülke	27
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Aile Trajedisi: I	47
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
Aile Trajedisi: II	87
BEŞİNCİ BÖLÜM	
Engelsonlar	123
ALTINCI BÖLÜM	
Londra'da İlk Yıllar	135
YEDİNCİ BÖLÜM	
Zavallı Nick: I	155
SEKİZİNCİ BÖLÜM	
Yine Bir Üçlü İlişki	187
DOKUZUNCU BÖLÜM	
Olağanüstü Beş Yıl	205

ONUNCU BÖLÜM

Bakunin; ya da Kaygan Yol.....219

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Polonya; ya da Ward Wackson'ın Deniz Seferi.....233

ON İKİNCİ BÖLÜM

Herzen'in Son Yılları.....247

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Romantikler Arasında Bir Volterci.....273

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

"Neçayev Olayı"; ya da İlk Terörist.....287

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

Daimi Ajan Postnikov'un Hikâyesi.....307

ON ALTINCI BÖLÜM

Zavallı Nick: II.....325

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Son Trajedi.....343

Sonsöz.....359

EK A

Herwegh'in Malwida von Meysenbug'a Mektubu.....363

EK B

Thomas Carlyle'in Aleksandr Herzen'e Mektubu.....365

EK C

Herzen'in Londra'daki Adresleri.....367

EK D

Timarhane; ya da Hayatımızın Bir Günü (1857-1858).....369

EK E

Ward Jackson: Dışişleri Bakanlığı Belgeleri.....377

EK F

Kaynaklarla İlgili Not.....381

1933 TARİHLİ İLK BASKI İÇİN ÖNSÖZ

Okuyucuya *Romantik Sürgünler*'in hikâyesini sunmadan önce iki özel kişiye şükran borcumu ödemeliyim.

Kitabın ilk cümlesinde Moskova'dan ayrılan bir ekipten söz ediliyor. Bu ekipten halen sağ olan tek kişi Matmazel Natalya Herzen; kendisi anılarla dolu geniş hafızasını yazılı kaynaklarıma ekleyerek hikâyeyi bütünleme nezaketini gösterdi. Lozan'daki evinde, kendisiyle büyük bir ayrıcalığa erişerek yaptığım sohbetlerden izleyen bölümleri yazarken çok yararlandım. Ayrıca Ek B'deki Carlyle'dan Herzen'e yazılmış ve hiç yayımlanmamış mektubu kullanmama izin verdi; bu inceliği için ona buradan samimi şükranlarımı sunmak isterim. Kitap boyunca ona "Tata" (Rusçada Natalya yerine sıkça kullanılan kısaltma) şeklinde hitap etmeye cüret ettiğim için de özür dilemek istiyorum. Elimde iki Natalya olması ve aynı isimde üçüncü kişiyle gerektiği gibi başa çıkamayacağım gerçeği, başka türlü mazur görülemeyecek bu imtiyaz için tek mazeretim.

İkinci büyük borcum ise George ve Emma Herwegh'in yaşayan tek oğulları Mösyö Marcel Herwegh'dir. Herzen ve Herwegh ailelerini sonsuza kadar ayıran sevimsiz olay geriye katlanılmaz bir acı bırakmış; Herzen'in kavgayla ilgili anlatıkları –şimdiye kadar bilinen tek anlatım– bu acıyı tüm gerçekliğiyle yansıtıyor. Bu kopmanın hikâyesinin yer aldığı Herzen'in

anlarından oluşan belgeler kamuoyuna Sovyet Devlet Yayınevi tarafından 1919'da açıklandı; o tarihten sonra Herwegh ailesinin elinde bulunan çok sayıda belgenin er ya da geç ortaya çıkması, Herzen'in anlatımındaki bazı eksik ve hataların düzeltilmesi, adil bir dengenin yeniden sağlanması açısından gerekliiydi. Mösyö Marcel Herwegh'e belgeleri bu amaçla kullanmama izin verdiği için müteşekkirim. Cömertliği sayesinde Üçüncü ve Dördüncü Bölümler'de her iki taraftan gelen kaynaklara bakarak hikâyeyi dürüstçe ve hakkaniyetli bir şekilde yazmam mümkün oldu. Böylece, George ve Emma Herwegh'in olaydaki gerçek rollerini ortaya koyabildim ve birer kötülük timsali olmadıklarını (tıpkı Natalya Herzen ya da Herzen'in kendisi gibi), yanlış olmalarının onlara gösterdiğimiz ilgi ve anlayışı azaltmayacağını, onların da hata ve günahlarıyla birer insan olduklarını gösterme imkânı buldum. Belgeler artık Mösyö Herwegh tarafından verildikleri British Museum'da bulunuyor.

Ancak, samimi teşekkürlerimi sunduğum Matmazel Herzen ile Mösyö Herwegh'in kitapta geçen bazı yargı ve düşüncelerden hiçbir şekilde sorumlu olmadıklarını baştan ve açıkça belirtmeliyim. Kimi yerlerde birinden birinin ya da her ikisinin birden hiç katılmadıkları görüşler olabilir. Mümkün olduğunca ben de yargıda bulunmaktan kaçındım; ama zaman zaman anlatılan durum ve olaylarla ilgili yorumlarımı eklemeyemedim. Bu yorumlar kişiseldir ve tamamen bana aittir. Olaylar oldukları gibi verilmiştir, dolayısıyla okuyucu elbette benimkinden farklı bir yargıya varabilecektir.

Ödemem gereken bir özür borcum daha var: devrimci anarşizmin hayrete şayan, hem insanaltı, hem insanüstü fanatik şahsiyeti Michael Bakunin'e bu sayfalarda adil davranmadığımı farkındayım. Onun göktaşlarını aratan yörüngesi, *Romantik Sürgünler*'inkine belirsiz aralıklarla değişiyor ya da kesişiyor; işte kitapta ancak o değme ve kesişme noktalarına yer verilebildi. Ne var ki Bakunin başlı başına bir kitapta anlatılmayı hak ediyor; ileride bu kitabı yazmayı çok arzuladığımı itiraf edeyim.¹

1 Carr'ın Bakunin biyografisi 1937'de yayımlandı. Türkçe çevirisi için bkz. E.H. Carr, *Michael Bakunin*, çev. Pelin Sıral, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009 – e.n.

Ruşanın tuhafliklari en az İngilizceninkiler kadar fazla; bu nedenle, Ogaryov isminin A-ga-ryóv şeklinde telaffuz edildiğini belirtmek istiyorum. Hikâyede yer alan öteki kişilerin adlarında Batılı okur için başkaca tuzak yok; bütün özel isimlerde standart İngilizce çeviri-yazım kurallarına uyuldu. Ancak, Fransızca veya daha eski belgelerden yapılan alıntılarda “-ev” için “-eff” gibi bazı özel değişiklikler görülecektir.²

EDWARD HALLETT CARR

---

2 Elinizdeki çevirideyse Rusça isimler Türkçe okunuşlarına göre yazıldı. Buna göre İngilizce Ogarev yazılıp Agaryof şeklinde okunan isim, Türkçede de Agaryof olarak okunuyor. Ancak “o”, “a” okunduğu halde, Türkçe metinlere Rusçada yazıldığı şekliyle (telaffuz edildiği şekliyle değil) aktarılıyor. Yoksa örneğin Dostoyevski’yi de Dastayevski diye yazardık. Aynı şekilde “h” harfi de “g” olarak okunduğu halde, Herzen ismi öylece korundu. Burada daha önemli olan ise, sondaki “-ev” ekini Türkçe’ye “-yov” olarak aktarmak, yani Ogaryov yazmak (Yardımları için arkadaşım Rusça çevirmeni Günay Çetao’ya teşekkür ederim) – ç.n.